

Van de redactie

In bijna negentig kloosters worden voorbereidingen getroffen voor de Open Kloosterdag op 23 maart aanstaande, die als motto meekreeg 'Waar ga je voor?'. Er verschenen reeds berichten in de Parochiebladenservice, enkele bisdombladen en Eentwee-een. Nog meer publiciteit volgt. De Open Kloosterdag zal ongetwijfeld bij een breed publiek onder de aandacht komen. In een oplage van 4000 stuks wordt volgende week een poster verspreid en gelijktijdig een persbericht. Via ondersteuning van de bisdommen zal een groot deel van die posters rechtstreeks aan parochies worden toegestuurd. Uiteraard krijgen alle deelnemende kloosters ook een exemplaar, evenals de besturen van religieuze instituten. Ook via radio, televisie en internet zal de Open Kloosterdag onder de aandacht worden gebracht.

De Open Kloosterdag zal door RKK/KRO worden ondersteund middels:

- een speciale aflevering van Studio RKK vóór de Open Kloosterdag;
- een reportage van Kruispunt TV over de Open Kloosterdag; informatie vooraf op www.knr.nl en www.katholieknederland.nl;
- aandacht in RKK Radio (Kruispunt, Het Klooster).

Nog lang niet alle deelnemers hebben programma-gegevens aangeleverd, die op de KNR-site geplaatst kunnen worden. Wilt u dat deze informatie alsnog wordt toegevoegd op de site stuurt u deze dan zo spoedig mogelijk naar **E**: J.Janssen@KNR.NL. Op de KNR-site gaat aan de lijst van deelnemers de volgende tekst vooraf: Indien in het overzicht een programma ontbreekt worden belangstellenden geadviseerd zelf contact op te nemen met het betreffende klooster of communiteit.

NB: Vermelding in dit overzicht garandeert geen onbeperkte toegang. Zowel qua tijd als qua ruimte zijn de mogelijkheden begrensd. Om teleurstellingen te voorkomen wordt aan bezoekers geadviseerd zich tevoren op de hoogte te stellen van de mogelijkheden van het klooster dat men wenst te bezoeken.

Wij wensen alle deelnemers een zinvolle en inspirerende Open Kloosterdag toe.

Sluitingsdatum kopij volgend nummer: **1 april 2003**

Inhoud knr-bulletin februari 2003

Laat het maar gebeuren. In gesprek met zr Taci Keurntjes	2
150 jaar zelfstandig bisschoppelijk bestuur in Nederland	5
Bestuurswisselingen	6
God verborgen en nabij	7
Echo-colloquium	9
De betekenis van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland	12
Samen sta je sterk	14
20 jaar missionaire agenda	15
Nieuwe kansen voor zwerfjongeren. In gesprek met zr Marie-Thérèse Soons	17
Norbertijnenpriorij De Schans	18
Bidden zonder nood. Column Peter Nissen	19
Gedachten over herbronning	21

Laat het maar gebeuren

In gesprek met zr Taci Keurntjes

Zr Taci Keurntjes is overste van de Zusters van Barmhartigheid (Geldrop), een congregatie die in Nederland nog tien leden telt. Wanneer we elkaar medio januari ontmoeten is ze herstellende van een ingrijpende heupoperatie. Vol lof en enthousiasme vertelt ze over de verzorging in het ziekenhuis in België, waar ze december vorig jaar een tiental dagen verbleef.

Zr Taci (Bergh, 1932) is afkomstig uit een kleine gemeenschap in de Achterhoek, heel idyllisch qua natuurschoon. Reeds als kind voelde ze zich verantwoordelijk voor anderen, hetgeen vermoedelijk te maken heeft met de voortijdige dood van haar moeder in het kraambed. Ze was vijf jaar oud toen dat gebeurde. Later hertrouwde haar vader met een vrouw uit Den Haag. Dat zorgde destijds in het dorp wel voor enige commotie. Haar vader was een man die nooit klaagde, hij had een sterk ontwikkelde realiteitszin en maakte er onder alle omstandigheden het beste van.

Van de jaren voorafgaand aan de tweede wereldoorlog herinnert zr Taci zich dat de volwassenen om haar heen bezorgd waren, een dreiging voorvoelden. Kinderen hebben uitstekende voelsprietten voor zulke dingen. Met vijf broers was zij als enige meisje een ideaal object voor plagerijen. Ze paste dan ook altijd goed op haar tellen, waardoor haar aangeboren alertheid verscherpt werd. Als kind en later als jongvolwassene had zr Taci een wankelende gezondheid. Ze moest kuren, omdat haar longen niet in orde waren. De eerste keren gebeurde dat in een noodwoning achter het ouderlijk huis, dat platgebombardeerd was en herbouwd moest worden. Daar – in die periode van ziekzijn en ellende – ligt de kiem voor haar religieuze beweging. Zr Taci: ik wist dat ik het *alleen* moest doen, al stonden er nog zoveel mensen om me heen. Vanaf het moment dat ik me dat realiseerde

werd ik sterk getrokken en geraakt door de religieuze dimensie van het bestaan.

Kloosterleven

Hartgrondig had ze als kind verzucht ‘Goddank dat ik geen zuster hoef te worden’, maar eenmaal tot de jaren des onderscheids gekomen trad ze toch in. Dat gebeurde in 1955. Aan haar keuze voor de zusters van Barmhartigheid (destijds in Cadier en Keer) lag een ongebruikelijk motief ten grondslag. Zr Taci koos bewust voor een sprong in het diepe en klopte aan bij een instituut waar ze niemand kende.

Na het noviciaat begon ze aan de kweekschool, maar ze moest die opleiding onderbreken voor een kuur in het sanatorium te Horn. Daar zwaaiden de zusters van St. Jozef de scepter. Zr Taci hierover: Je kunt je tegenwoordig nauwelijks meer voorstellen hoe dat destijds toeging in zo’n kuuroord. Al die maanden verbleef je op één plek; je kwam niet buiten en kreeg dan ook geen indruk van de directe leefomgeving. Daar lagen we dan met de ramen wijd open, geïnstrueerd om zo min mogelijk te bewegen. Zo waren de regels toen.

Na voltooiing van haar opleiding stond ze enkele maanden voor de klas. Toen kwam het verzoek om novicenmeesteres te worden. Ze stond niet te trappelen om die taak op zich te nemen, maar vond anderzijds dat ze geen goede redenen had om te weigeren. Zoals vaker wanneer zich in haar leven iets nieuws aandiende koos zij voor het uit handen te geven. Laat het maar gebeuren. *Let it be*. Op 32-jarige leeftijd – eigenlijk te jong – kreeg zij de verantwoordelijkheid voor enkele novicen, van wie er uiteindelijk twee geprofest zijn. Om geen valse verwachtingen te wekken vond zr Taci het belangrijk om deze jonge zusters te

attenderen op de teruggang van het religieuze leven in de klassieke vorm.

Consulente

Vervolgens werd zr Taci gevraagd om een opleiding in de bejaardenzorg te verzorgen. Daartoe was bijscholing vereist en ze beleefde woelige jaren aan de sociale academie te Eindhoven en tijdens de vervolgopleiding te Nijmegen, waar zij afstudeerde in groepswork en individueel maatschappelijk work. Typerend voor de tijdsgeest was bijvoorbeeld een docent die in de klas kwam en vroeg: *mag ik vandaag lesgeven?*

De kennis en vaardigheden die zr Taci in die jaren verwierf kwamen haar goed van pas bij haar work als cursusleidster van bejaardenverzorgenden en helpenden, (hoofd)verpleegkundigen. Na tien jaar in die functie constateerde zij dat haar aandacht verflauwde, hetgeen zij als een veeg teken beschouwde. Een nieuwe workkring diende zich aan. De vacature bij de KVB/AKOR als consulente was haar op het lijf geschreven. Door dit work werd haar bij veel religieuze instituten een kijkje in de keuken gegund. Vooral de bemiddeling in conflictsituaties bij directies van zorginstellingen vond zij erg boeiend. Haar benadering, met elementen uit verschillende psychologische richtingen, die bij haar pasten, zoals bijvoorbeeld *Gestalt*-therapie, wierp zijn vruchten af. Luisteren, en aandachtig kijken: het klinkt zo simpel, maar als je het goed wilt doen vergt het veel energie én is het enorm verrijkend. Luister niet enkel naar wat mensen zeggen, maar kijk ook vooral naar wat ze *doen* en naar hetgeen ze uitdrukken in hun lichaamstaal.

Zr Taci: Vroeger dacht ik altijd dat ik het zelf moest maken. De studie en het religieuze leven leken twee totaal verschillende werelden, die moeilijk bij elkaar te brengen waren. Op de sociale academie werd de vloer aangeveegd met alles wat christelijk was. Ik heb me toen afgevraagd hoe mijn leven er

zonder het Christendom uit zou zien. Wij zijn natuurlijk sterk gevormd vanuit de christelijke traditie, maar ik herken wel veel in andere tradities, zoals het jodendom en het boeddhisme. Je ervaart op een gegeven moment dat je geleid wordt door dagelijkse dingen, door de natuur en door mensen. Ineens in een flits weet je het; dat laat zich niet forceren.

Het fundament

Ik heb wel eens gedacht dat ik misschien beter in een beschouwende orde zou passen, maar daar kon ik indertijd om gezondheidsredenen niet terecht. Sinds ik het dagboek van Dag Hammarskjöld heb gelezen weet ik bovendien dat het niet nodig is om je helemaal af te zonderen. In elke situatie, ja zelfs als toppoliticus, kun je zoeken naar wegen om in contact te treden met het goddelijke. Hier in de parochie heb ik deelgenomen aan allerlei soorten workgroepen. Eén daarvan was mediteren onder leiding van Luchsius Smits. Daardoor heb ik geleerd dat je alles los moet kunnen laten en toen merkte ik dat ik zelf niets hoefde te doen. De scheiding tussen work en studie is er niet meer. Ik mediteer dagelijks na het opstaan en in de loop van de dag zijn er meerdere momenten van stilte en inkeer. Dat ervaar ik als heilzaam. Je krijgt toegang tot het diepste van jezelf en daar ervaar je God, maar eigenlijk is God aanwezig bij alles waarin je het fundament ervaart. Dat is logisch, want het gaat om de verhouding Schepper-Schepsel en wanneer je als Schepsel op zoek gaat naar de Schepper, dan kom je bij het fundament terecht. In mijn beleving sluit dat heel goed aan bij de realiteit. Het is moeilijk om een hecht contact te hebben met mensen die de realiteit niet willen of kunnen aanvaarden, die de werkelijkheid eigenlijk naar hun hand willen zetten. Sommige mensen leven bewust of onbewust in een schijnwereld en zij staan niet toe dat je aan hun kern raakt. Maar dat is dan ook weer een

realiteit waarbij ik me moet neerleggen.

Er zijn voor de ander

Wat ik in de spiritualiteit van onze congregatie essentieel vind is het streven er te zijn voor die ander, die mij nodig heeft. Het is daarbij cruciaal te onderkennen dat het helpen een behoefte is van *mij*. Ik verlang ernaar te helpen en ik wil daarin graag vervuld raken. Maar het is de vraag óf die ander wel geholpen wil worden en zo ja: wil zij of hij door mij geholpen worden? Wanneer je dit niet helder voor ogen houdt doe je die ander geen recht en gaat het enkel om jou, die zo nodig goed wil doen om zich vervolgens behaaglijk en superieur te kunnen voelen.

Voor mij is wezenlijk: *wie ben je?* en niet: *wat doe je?* Wanneer er bij mijn intrede nog een onderscheid was geweest tussen werk- en koorzusters dan zou ik uit protest gekozen hebben om bij de werkgzusters te behoren. Wanneer iedereen zich vanuit de eigen mogelijkheden en talenten inzet dan is ieder even waardevol.

Ik ben me er terdege van bewust dat in ieder mens, dus ook in mij, de aanzetten aanwezig zijn voor alle mogelijke neigingen ten goede maar ook ten kwade. Het ligt er maar aan onder welke omstandigheden je komt te verkeren welke neigingen de boventoon zullen voeren. Ik hoop natuurlijk wel

dat ik onder moeilijke omstandigheden de goede keuze zal maken, maar of dat zal gebeuren? Dat weet je pas als je in die concrete situatie verkeert.

Iedere gave is ook een opgave. Het nadeel van mijn inlevingsvermogen is dat mensen je soms dingen aanreiken die niet kloppen. Dat is dan pijnlijk voor beide partijen en leidt tot een zekere verwijdering. Maar pijn – fysiek en geestelijk – hoort onvermijdelijk bij het leven en markeert de fasen in een groeiproces. Ik vind het heel cru en onacceptabel om bijvoorbeeld tegen zieken in Lourdes te zeggen: je mag blij zijn dat je ziek bent. Maar ik ben er wel van overtuigd dat lijden een zin heeft, ook al kom je er pas veel later achter welke dat is.

De Bijbel is een belangrijke inspiratiebron voor mij. Het gaat me niet zozeer om de letterlijke tekst, maar om de achtergronden. En wat ik zo bijzonder vind is dat je eenzelfde fragment na verloop van tijd herleest en er dan weer heel nieuwe facetten in ontdekt. Alles is continu aan verandering onderhevig: de wereld, de natuur, de mensen met wie ik me verbonden weet, ikzelf, mijn gedachten en gevoelens. Ik ben absoluut niet bang voor de dood, maar wat mij betreft kan het nog wel wat wachten, want ik ben erg op dit leven gesteld.

WvdV

Bijeenkomsten voor (bestuurs)leden van kleine congregaties

Zr Taci leidt al jarenlang met verve de bijeenkomsten van zogenaamde kleine congregaties.

Dat is een verband waarin uitwisseling en ontmoeting van leden van kleine congregaties van vrouwelijk apostolisch religieus leven centraal staan. Als criterium voor *klein* hanteert men een bovengrens van vijftig leden. Als

gevolg hiervan zijn er bij deze bijeenkomsten nog regelmatig nieuwe gezichten te zien. De data van de bijeenkomsten zijn dit jaar: 8 mei en 8 september 2003. Wie nog niet tot de vaste kring van genodigden behoort, maar wel belangstelling heeft, kan zich melden bij het SNR-sekretariaat, **T:** 073 – 6921388.

1853 – 2003: 150 jaar zelfstandig bisschoppelijk bestuur in Nederland

Er zijn zeker lezers van dit *Bulletin*, die zich nog levendig herinneren hoe in 1953 gefeest werd onder de titel “Honderd jaar Kromstaf”. En zelfs degenen die dat niet bewust hebben meegemaakt, kennen vaak dat motto. En voor allen die nog eens op de manifestatie in 1953 willen terugblikken (en andere vergelijkbare): sla het boek van Jan Roes en Michel van der Plas, *De kerk gaat uit* (blz 125-128), er nog maar eens op na.

Achteraf bezien is die viering aan te merken als de afsluiting van de periode van emancipatie van de Nederlandse katholieke gemeenschap. Vervolgens kwam het Mandement in 1954 én het verzet daartegen. Vaticanum II werd aangekondigd, voorbereid en gevierd. De geest en de documenten van het concilie werden in Nederland enthousiast ontvangen en men ging er mee aan de slag. De daarop volgende vernieuwingen werden door velen verwelkomd, anderen hadden er grote moeite mee. Dat leidde tot strubbelingen in die katholieke gemeenschap en problemen met Rome. De oproep van kardinaal De Jong in zijn toespraak tot de manifestatie in 1953 “weest één” leek vergeten. En intussen zette zich een gestage daling van het aantal katholieken in.

De wijze waarop in 1953 de viering van een eeuw bisschoppelijk bestuur werd gevierd was triomfalistisch van aard. Nu zou dat niet meer kunnen op die manier, maar in retrospectief kan opgemerkt worden dat het in de maatschappelijke en godsdienstige verhoudingen uit die tijd paste. Zo was er in 1953 wel veel uiterlijk vertoon, maar hoe stond het met de verinnerlijking van het geloof?

De katechismuswaarheden en gedetailleerde voorschriften op alle levensterreinen bleken geen stand te houden in een volgende periode waarin van mensen gevraagd werd om tot eigen geïntegreerde geloofsopvattingen en een houding te komen, die niet alleen rationeel verantwoord bleek, maar die ook gedragen werd op emotioneel en spiritueel vlak.

Het motto van de viering van 150 jaar van gewoon bisschoppelijk bestuur is “Katholiek met hart en ziel”. Dat motto lijkt verwijzen naar die innerlijke dimensie: hoe staat het met jou zelf als katholiek, als persoon die er bewust voor kiest gelovige te zijn, die *fides* en *intellectus* weet te verbinden tot de grens waar het mysterie begint en waar eerbied voor het ‘heilige’ past. Hoe staat het met jou als mondige gelovige die wat je gelooft echt tot iets van jezelf gemaakt hebt, het verinnerlijkt hebt en er dagelijks vanuit leeft? Kun je als mondige gelovige van je eigen overtuiging met woord en daad getuige zijn?

Het leggen van het accent op die innerlijke bezieling lijkt ook een oproep om voorbij de polarisatie te gaan: die kan gelovigen ten opzichte van elkaar in een verkillende verwijdering en zich opeenstapelende verwijten opsluiten. Het motto als zodanig roept op te zoeken naar de wortels van ons katholiek zijn, naar wat ons samenbindt.

Kardinaal Simonis heeft tevens aangekondigd dat de bisschoppen de katholieke geloofsgemeenschap uitnodigen om op 7 juni stil te staan bij het moment dat het 150 jaar geleden is dat de “bisschoppelijke hiërarchie” werd hersteld. Hij adresseerde zijn brief aan “de katholieke parochies en andere geloofsgemeenschappen en de katholieke instellingen in Nederland”.

In de kring van het Algemeen Bestuur van de KNR is gezegd dat de religieuze instituten op 7 juni niet mogen ontbreken. Men zou kunnen zeggen dat zij zo de opvat-

ting van Joannes Paulus II concreet maken dat de kerk, en dus de viering op 7 juni, niet compleet is zonder de religieuzen ¹.

Maar er is meer. Religieuzen hebben er, om het zo te zeggen, een dagtaak van gemaakt uiting te geven aan hun geloof en zo te laten zien hoe zij 'met hart en ziel' christen zijn. Daarbij willen zij steeds een goed evenwicht bewaren tussen actie en contemplatie. Aan dat streven naar balans, naar 'aandachtig aanwezig zijn', lijkt momenteel in kerk en maatschappij een grote behoefte, als er zo gevraagd wordt om 'spiritualiteit'. Van hun ervaringen daarmee zouden religieuzen kunnen vertellen op 7 juni. Want "aan de toenemende belangstelling voor spiritualiteit in allerlei vormen en gestalten kunnen wij aflezen dat mensen zich verzetten tegen" het gegeven dat zij gereduceerd worden "tot een geldomzettende consument door de scheppers van eindeloze behoeften en de vorsten van de markt". Aan religieuzen is het nu om "de bijbelse spiritualiteit" te laten zien, "het verlangen te beantwoorden aan de roep van God om partner te zijn in de voortgang van zijn scheppende werkzaamheden" ².

Hoe religieuzen en aan hen verwante organisaties zich op 7 juni zullen presenteren is nog niet duidelijk; aan plannen wordt nog gewerkt. En een aantal initiatieven van, voor en vanuit religieuze kring is al uitgenodigd mee te doen. Binnenkort komt daar meer informatie over.

Ad Leys

Bestuurswisselingen

Zusters Augustinessen te Heemstede

Tijdens het kapittel op 22 november is voor de komende vier jaar een nieuw congregatiebestuur gekozen.

Zuster Mariano Bartels, voorzitter

Zuster Margeret Berbee

Zuster Anne Pancras

Zuster Pauline Marie Vergonet

Paters van het H. Sacrament te Nijmegen

Het provinciaal kapittel van de Congregatie van het H. Sacrament heeft op 8 januari voor de komende vier jaar haar provinciaal bestuur gekozen.

Pater H. Verhoeven, provinciale overste

Pater E. van Heijst, provinciale vicaris

Pater P. Wouters, secretaris

Pater W. van Meijgaarden, lid

Pater Th. Hebing, lid

Pater A. Kuster, provinciaal econoom

In memoriam Lidy Brager

Tot onze ontsteltenis en ons verdriet is Lidy Brager op 5 december 2002 overleden. Een paar dagen later zou zij 66 jaar zijn geworden. Wij wisten dat Lidy een leveraandoening had, maar steeds sprak zij optimistisch over het verloop. Naar ons toe wist zij haar lijden en vermoeidheid goed te verbergen. Wij hebben haar dan ook,

---

¹ Zie *Vita consecrata* (1996, nr 29; Kerkerlijke Documentatie 1996, nr 4/5, blz 19.

² Uit de inleiding van Will Verhoef, *Uitzien naar de komende*, op de SNVR werkconferentie op 3 december 2002.

zonder aarzelen, het dagvoorzitterschap op 7 september l.l., de Nationale Vredesdag, bedacht. Lidy was direct bereid.

Onze vergadering van eind september leidde zij even zorgvuldig en doortastend als altijd. Het was de laatste keer dat Lidy ons, met haar heldere analyses en groot invoelingsvermogen, 'bij de les hield'.

Lidy heeft zich, binnen de werkgroep vredesvraagstukken van de SNVR ruim 20 jaar hartstochtelijk ingezet voor gerechtigheid en vrede voor iedereen op aarde.

Wij zullen Lidy heel erg missen.

Moge haar begeestering ons blijvend inspireren om wegen van vrede te gaan.

Werkgroep vredesvraagstukken

De volgende **Nationale Vredesdag voor Religieuzen** zal worden gehouden op **zaterdag 13 september 2003** in het Ds. Piersoncollege te 's-Hertogenbosch.

Vluchtelingen

Door de Raad van Kerken en door Vluchtelingenwerk Nederland werd op 14 januari een actiedag georganiseerd. Speerpunt van die dag was een generaal pardon voor vluchtelingen die al jarenlang in Nederland verblijven. De Werkgroep vredesvraagstukken van de SNVR stuurde een brief aan de CDA-fractie om op een dergelijk pardon aan te dringen. Het Bestuur KNR ondersteunde het initiatief van de Werkgroep met een brief, waarin de CDA-fractie dringend wordt verzocht om de schrijvende situatie waarin sommige vluchtelingen zich bevinden, met name wanneer er kinderen bij betrokken zijn, niet te laten voortduren en hen met enige grootmoedigheid te bejegenen.

Radioserie zusters over aktie-contemplatie

Op woensdag 5 maart start een reeks van 6 programma's over aktieve vrouwelijke religieuzen. In deze serie, die wordt uitgezonden op 747 AM, vanaf 21.00 uur komen zusters aan het woord over de dynamiek tussen aktie en contemplatie. De serie is voortgekomen uit een initiatief van de SNVR-werkgroep Religieus Leven (groep 2 om precies te zijn). Zit allen aan de radiobuis gekluisterd!

Toegewend, duldend, verborgen, universeel

Het boek dat ik hier bespreek, heet: *God verborgen en nabij*. Het is geschreven door twee auteurs, die burens zijn: emeritus bisschop Jan Bluysen (1926) en etnoloog Gerard Rooijackers (1962). Het boek bestaat uit vier delen, een opbouw bepaald door de bisschop, die is uitgegaan van de Allerheiligste Drievuldigheid. Deze vier delen zijn zelfs gesierd met Latijnse namen, respectievelijk: I) *God die naar ons omziet / Deus respiciens* (God de Vader), II) *De geduldige lijdende dienaar van God / Deus*

patiens (God de Zoon), III) *De verborgen God / Deus absconditus* (God de Heilige Geest), IV) *De universele God / Deus universalis*. Elk van deze vier delen bestaat uit twee hoofdstukken, het ene geschreven door de bisschop, het andere door de etnoloog; tweemaal de een voorop, tweemaal de ander. Daarna volgen een *epiloog*, kennelijk geschreven door beiden samen, en de neerslag van een *dialog als postscriptum*.

Belangrijke vraag bij deze opzet: hangen de hoofdstukken die als tweetal telkens een deel van het boek vormen, ook inderdaad met elkaar samen? Ik aarzel deze vraag positief te beantwoorden. In deel II is de samenhang misschien het sterkst: terwijl Jan Bluysen over de zin van het lijden schrijft, over het lijden en God en over het waarom en waartoe van Jezus' lijden en dood; behandelt Gerard Rooijackers de duivel en het kwaad. De samenhang wordt gevonden in de tegenstelling, zowel wat betreft het onderwerp als wat betreft de benadering. Dat is ook in deel IV heel duidelijk. De bisschop bespreekt spirituele en theologische vragen rond de mystiek en rond de ontmoeting van de godsdiensten; de etnoloog houdt zich bezig met magische rituelen, heilige plaatsen, relieken en beelden vooral in de Zuidnederlandse context. In het algemeen lijkt me dat de *cantus firmus* van de bisschop is gekomen; de etnoloog dartelt er contrapuntisch omheen.

Het boek draagt een ondertitel: *Religie als heilig spel*. Inderdaad keert de notie *spel* met grote frequentie in de tekst terug, waarbij, wordt op de achterzijde van de omslag vermeld, 'Bluysen bekijkt hoe God speelt met de mensen; Rooijackers beschrijft hoe mensen spelen met God'. De bisschop benadrukt de betekenis van het spel in verband met geloven. Dat is wel een serieuze zaak, maar laat er asjeblijft speelruimte in bestaan. Al plaatst Jan Bluysen zich als bisschop uitdrukkelijk binnen de christelijke orthodoxie - alleen de verzoeningsleer van Anselmus zet hij tussen haakjes -, op een wijze en milde manier geeft hij christelijk leven prioriteit boven leerstelling. De etnoloog biedt met onmiskenbaar plezier een gevarieerd overzicht van alle mogelijke manieren waarop mensen met *het heilige* zijn omgegaan tot op de dag van vandaag.

In de afsluitende dialoog komen de verschillen tussen beide auteurs in

leeftijd en in kerkelijke positie expliciet aan de orde. Wat me evenwel spijt is dat ieder van hen (voor mij) onverwacht weinig commentaar levert op de hoofdstukken van de ander. Ik denk hierbij met name aan twee passages in het betoog van Gerard Rooijackers, die ik kort zal aangeven, waarover ik graag de mening van Jan Bluysen zou hebben vernomen.

Hoofdstuk 1 is geschreven door Gerard Rooijackers en getiteld: *Alledaagse transcendentie*. Hij geeft daarin onder meer aan dat zich in het kerkelijk leven een scheiding heeft voorgedaan. Globaal gezegd: tot het Concilie van Trente (1545-1563) vormen allerlei levensgebieden een eenheid. Voorbeeld: het kerkgebouw heeft naast de liturgische functie ook andere maatschappelijke functies. Dan treedt echter een *ontrafeling* (34) in, waarbij sacrale en profane elementen wezenlijk worden onderscheiden en elk naar een eigen gebied verwezen: het wijdverbreide *dualistische* denken baant zich een weg. Suggestie van Gerard Rooijackers: deze scheiding is per saldo heilloos; we zouden die moeten overwinnen, en wel door (opnieuw) de heiligheid van het alledaagse te erkennen (265, 281). Jan Bluysen bevestigt weliswaar op meerdere plaatsen dat de theologie de culturele antropologie nodig heeft (60, 92) en dat het belangrijk is 'oog [te] houden voor de mysterieuze verborgenheid van God in het dagelijks leven (85, 186; 318, 360, 363, 366); toch had ik graag mèèr vernomen over de operationalisering van deze inzichten.

Op het eind van hoofdstuk 6 gebeurt iets opmerkelijks. De etnoloog citeert over meerdere pagina's en met instemming een beschouwing van de theoloog Edward Schillebeeckx, waarin deze betoogt dat de christelijke sacramenten niet rechtstreeks uit het geloof zijn af te leiden als zijnde ingesteld door Christus, maar 'teruggaan op biologische lichamelijke' (273). Deze wending naar de antropologische

grondslag van de sacramenten roept allerlei vragen op; jammer dat die in dit boek buiten beschouwing blijven.

Alles bij elkaar is *God verborgen en nabij* echter een zorgvuldig geschreven en gecomponeerd boek. Zetfouten zijn er nauwelijks. Op pagina 378 vragen de noten 24 en 25 enige aandacht, evenals op de volgende pagina de noten 46 & 47. Het kopje op pagina 397 is verkeerd. De illustraties functioneren in de tekst. Prima! Jammer dat op pagina 266 over het *mohammedaanse* Suikerfeest wordt gesproken; *islamitische* ware fijngevoeliger geweest. Ik was verrast het taoïsme te zien aangeduid als 'de Chinese vorm van het boeddhisme' (311). Bijzonder trof me wat de bisschop heeft geschreven over zijn beleving van de Drieëenheid (321-322).

God verborgen en nabij is niet op de eerste plaats bedoeld voor collega's op de vakgebieden van de beide auteurs. Die zullen, ook in het uitgebreide notenapparaat, veel bekends tegen-

Jan Bluysen & Gerard Rooijackers, <i>God verborgen en nabij. Religie als heilig spel</i> , Amsterdam 2002, ISBN 90 414 0345 0.
--

komen. Het boek heeft een pastorale en spirituele bedoeling: gelovigen te helpen, die moeite hebben met God of minstens met godsbeelden. In de *epiloog* wordt als bedoeling aangegeven: 'vensters te openen die het rijke repertoire aan geloofservaringen hernieuwd toegankelijk maken, zodat ze betekenis kunnen krijgen in het alledaagse leven' (344). Is deze zin ook om te keren? Wie op dit ongetwijfeld rijke repertoire wil ingaan, moet er wel de tijd voor nemen. Het onderhavige boek van ongeveer 370 grote pagina's tekst leent zich qua formaat noch qua inhoud voor de luie stoel en evenmin voor lectuur in kleine hapjes.

Th.Sponselee

Tempo doeloe, tempo sekarang

Echo colloquium, 13 december 2002

Indonesië is van oudsher een geliefd missiegebied voor Nederlandse orden en congregaties. In het midden van de negentiende eeuw zetten de eerste vrouwelijke en mannelijke missionarissen voet aan wal in wat toen nog Nederlands-Indië heette. Vooral sinds het begin van de twintigste eeuw verrees er een groot aantal kloosters, scholen en ziekenhuizen. Het duurde niet lang of er traden ook inlandse vrouwen en mannen toe tot de Nederlandse kloostergemeenschappen. Het waren echter de Nederlandse religieuzen die de toon aangaven. De Indonesische medezusters en medebroeders moesten zich aanpassen. Zij werden gevormd volgens het toen geldende

Nederlandse kloostermodel en naar de normen van de Nederlandse cultuur.

De opkomst was goed bij het zesde colloquium georganiseerd door Stichting Echo. In haar openingswoord memoreerde dagvoorzitter Marjet Derks een Afrikaanse uitspraak over westerse missionarissen: *Jullie willen allemaal zo verschrikkelijk graag geven. En jullie zijn zo weinig uit op ontvangen. Hebben wij dan helemaal niets te bieden?* Deze uitspraak geeft in een notedop weer wat die middag aan de orde was: de ontwikkeling in de verhouding tussen Nederlandse missionarissen en het object van missionering, in dit geval de Indonesische

bevolking. In die verhouding voerden Nederlanders aanvankelijk de boven-
toon, maar groeide geleidelijk de
behoefte aan een meer gelijkwaardig
en wederkerig contact.

Om in de stemming te komen werd
eerst een fraaie audiovisuele presen-
tatie over missie in *tempo doeloe* ver-
toond. Daarna was het woord aan
Huub Boelaars ofm cap., dé deskun-
dige op het gebied van *indonesiani-
sasi*. Voor verheldering van dat begrip
verwees hij naar zijn proefschrift.
Daarin staat onder meer dat Indonesi-
anisasi geen typisch kerkelijk begrip
is. Het wordt binnen Indonesië
gebruikt in een telkens wisselende
context: taalkundig, financieel-econ-
omisch, in relatie tot de vervanging
van buitenlanders door Indonesiërs,
politiek, cultureel en ideologisch. Het
wordt in zijn algemeenheid omschre-
ven als 'het geheel van politieke, soci-
ale en economische veranderingspro-
cessen in Indonesië, waarin het Indo-
nesische volksbelang als dominante
en vigerende maatstaf geldt als doel-
stelling van alle veranderingen.' Toe-
gepast op mensen betekent het dat
Indonesiërs tot Indonesiërs moeten
uitgroeien. Boelaars merkte op dat
men zich bij de toegenomen polarisatie
tussen moslims en christenen van de
laatste jaren dient te realiseren dat
voor Indonesiërs islam en christendom
beiden import zijn. De adat komt van
de bergen, de religies van overzee.
Voorts betoogde Boelaars dat de ker-
kelijke variant van indonesianisasi een
bewust vanuit Rome en vanuit de
leiding van orden en congregaties
gestuurd proces is geweest, met als
scharnierpunt Vaticanum II.

Na deze algemene inleiding werden de
ervaringen van vier congregaties meer
of minder uitgebreid gepresenteerd:
die van de zusters Onder de Bogen, de
broeders van Oudenbosch, de fraters
van Utrecht en de zusters van de
Choorstraat. Opmerkelijk daarbij was
dat de ontwikkeling van genoemde
broeders en fraters zo verschillend is
geweest, hetgeen een onderscheiden
beleidskoers kan verklaren. De Indo-

nesische tak van de broeders van
Oudenbosch zijn in november 1999
feitelijk afgescheiden, terwijl de fraters
van Utrecht gekozen hebben om één te
blijven, maar wel het bestuurlijk
zwaartepunt naar Indonesië te verleg-
gen. Gezien de vergrijzing van de fra-
ters in Nederland wordt het Indonesi-
sche deel van de congregatie naar
verwachting op den duur op natuur-
lijke wijze zelfstandig.

Na een kort intermezzo werd een panel
geformeerd, dat kon reageren op vra-
gen en opmerkingen vanuit de zaal.
Pater Boelaars vertelde desgevraagd
dat er enkele inlandse congregaties
zijn gesticht, die ter ziele zijn gegaan.
Er zijn er ook enkele – met name te
vinden op Flores – die zijn blijven
voortbestaan, al hebben ze het finan-
cieel heel moeilijk.

Voorts kwamen twee onderling
samenhangende kwesties aan de orde:
hechten Indonesische religieuzen er
aan om tot een internationale congre-
gatie te behoren en voelen zij zich
geroepen om te gaan missioneren?
Vervolgens werd de prikkelende vraag
gesteld of de spiritualiteit van de
stichter(es) wel overdraagbaar is.
Hierover werd opgemerkt dat het ver-
helderend is een onderscheid te
maken tussen het charisma van de
stichter en dat van de *stichting*. In het
eerste geval kun je denken aan het
spiritueel erfgoed van personen als
Benedictus, Dominicus of Franciscus.
Bij het charisma van de stichting gaat
het om de praktische bewogenheid
van 'kleinere' meer aan tijd en plaats
gebonden stichters, die met name in
de negentiende eeuw pionierswerk
organiseerden op terreinen als onder-
wijs en zorg. Tenslotte kwam een zus-
ter aan het woord die onlangs in
Nederland was teruggekeerd na vijf-
en-veertig jaar in Indonesië gewerkt te
hebben. Zij vond het teleurstellend te
moeten constateren dat hier de
afbouw centraal lijkt te staan en riep
religieuzen op om het thema *Sterven of
werven?* hoog op de agenda te plaat-
sen. De bijdragen aan het colloquium
zullen te zijner tijd gepubliceerd worden

in de reeks *Metamorfosen*. In die reeks zijn inmiddels vijf delen verschenen. Na de presentatie van het laatste deel 'De verleiding van het vreemde. Katholieke eigenzinnigheid in het leven van alledag in de twintigste eeuw.' werd de bijeenkomst smaakvol afgesloten met een borrel en Indische hapjes.

Grensgangers

Peter Nissen schetst in de inleiding van deze bundel het gangbare beeld van de Nederlandse rooms-katholieke gemeenschap in de (eerste helft van de) twintigste eeuw. In dat beeld werd deze gemeenschap doorgaans getypeerd als een gesloten front en een monolithisch blok. Het gedrag van de leden van die katholieke gemeenschap werd bepaald door een grote mate van uniformiteit, door het stipt naleven van de talrijke kerkelijke voorschriften en door een strikte discipline. Vervolgens bespreekt Nissen aan de hand van een samenvatting van de bijdragen aan deze bundel hoe dit beeld genuanceerd kan worden. Want er waren in die ogenschijnlijk gesloten eenheid steeds tegendraadse katholieken die toch een ander geluid lieten horen dan het gangbare. Er waren rooms-katholieken die zich aangetrokken voelden door (elementen uit) andere levensbeschouwelijke tradities dan de rooms-katholieke, of ruimer zelfs: dan de christelijke.

De 'verleiding van het vreemde' die in deze bundel aan de orde is heeft geleid tot een positieve waardering van de 'vreemde' traditie, of minstens van elementen daaruit, tot een actieve participatie in religieuze praktijken uit die traditie of zelfs tot een al dan niet gedeeltelijke identificatie met die traditie. Deze bundel bevat verschillende voorbeelden van katholieken voor wie de aantrekkingskracht van een andere religieuze traditie zo sterk is, dat zij besluiten zich volledig met die traditie te engageren. Zo beschrijft het zelfportret van Suzanne Knol haar weg van katholicisme naar jodendom, en

in de bijdrage van Reender Kranenburg komen verschillende katholieken aan het woord die zich uiteindelijk volledig aansluiten bij een Oosterse religieuze beweging.

Zij hebben in de tijd voorafgaand aan de negentiende eeuw slechts weinig voorlopers in de katholieke wereld. De verleiding door het vreemde is dan ook onmiskenbaar een modern verschijnsel, dat wil zeggen een gevolg van de moderniteit, die immers ook het katholicisme niet ongemoeid heeft gelaten. Die moderniteit leidde enerzijds tot een 'ontsluiting' van de wereld en anderzijds ook tot een grotere conformiteitsdruk binnen de eigen religieuze traditie. Het rooms-katholicisme werd in zekere zin uniformer dan het in vroeger eeuwen was geweest. De gelederen moesten gesloten worden nu de concurrent dichterbij kwam.

Veelal hadden en hebben de zoekers geen behoefte hun religieuze land van herkomst te verloochenen, maar hebben zij wel ontdekt dat de wereld groter is. En die ontdekking ervoeren en ervaren zij als een verruiming en verrijking, als een uitbloei van wat in de kiem in hun katholieke opvoeding en vorming wel aanwezig was, maar daar werd onderdrukt. Zo beschrijft Hein Stufkens in het portret dat Judith de Raat van hem maakte, zijn religieuze ontwikkeling als een uitgroei uit de kerk met haar wetten en als een 'genezing van de katholieke leer', maar zonder het waardevolle dat hem in zijn katholieke jeugd werd aangereikt te verloochenen. Die jeugd heeft immers 'een religieuze kiem in mij doen groeien'. Op een vergelijkbare manier spreken de vier vrouwelijke religieuzen die door Judith de Raat in deze bundel zijn geportretteerd, over hun kennismaking met andere religieuze tradities. Die kennismaking leidde niet tot een breuk met de katholieke kloostertraditie waarin zij leven, maar juist tot een verruiming en verdieping ervan.

Die verrijking hebben veel katholieken vooral gevonden in de meditatietechnieken van andere godsdiensten. Christa Anbeek beschrijft in deze

bundel waarom en hoe vele katholieken zich hebben laten 'verleiden' tot zen.

Soms brengt de zoektocht een herontdekking van wat vroeger het eigene was of een nieuwe fascinatie voor eigen oude religieuze wortels. Een boeiend voorbeeld daarvan beschrijft Joop Vernooij in zijn bijdrage over de afro-surinaamse religiositeit, een religiositeit die 'eigen' was voor de Surinamers, maar vreemd werd toen de missionarissen het christendom brachten, tot uiteindelijk ook die missionarissen de waarde en betekenis van *winti* ontdekten.

Bij haar zoektocht naar het andere kende de katholieke gemeenschap in de eerste helft van de twintigste eeuw verkenner. Gian Ackermans beschrijft er in zijn bijdrage aan deze bundel drie spraakmakende voorbeelden van: de Vlaamse missionaris Placide Tempels, die de waarde ontdekte van de Bantoe levensbeschouwing, de Franse geleerde Louis Massignon, die katholieken de ogen opende voor de mystieke traditie van de islam, en de Amerikaanse trappist Thomas Merton, die gegrepen werd door de verrijking die zen en in ruimere zin de Oosterse godsdiensten konden betekenen voor het christelijke monnikenleven.

Vanaf de jaren zestig bracht de verleiding van het vreemde veel rooms-katholieken ertoe hun levensbeschouwelijke domicilie in het Oosten te kiezen, zoals in de bijdrage van Reender

Kranenborg beschreven wordt. Daarbij bleek de belangstelling voor de andere, vreemde traditie vaak een selectieve fascinatie te zijn. De bijdrage van Paul van der Velde laat zien hoe in het Westen een eigen, aangepast beeld van het Oosten werd gecreëerd. Bepaalde elementen uit het aanbod van de andere religie of levensbeschouwing, bijvoorbeeld de verhalen en mythen, de meditatievormen en rituelen, werden overgenomen, maar niet de integrale godsdienst, niet bijvoorbeeld de soms strenge moraal en niet de vaak geringe tolerantie tegenover andere godsdiensten.

Naast de in het voorgaande reeds genoemde bijdragen biedt deze bundel nog twee historische artikelen over vrijmetselarij en over Mathieu Schoenmaekers en een boeiend portret van Irene van Lippe-Biesterfeld.

Nissen besluit zijn voorwoord met een verrassende constatering. Juist de meer behoudende katholieke kringen worden sterk aangetrokken door het vreemde. Zij tonen de laatste decennia een herlevende belangstelling voor minder courant geworden esoterische fenomenen uit de eigen traditie: verschijningen en boodschappen, engelverering en duiveluitdrijving, stigmatisatie en bilocatie, wonderen en visioenen.

WvdV

De verleiding van het vreemde. Katholieke eigenzinnigheid in de twintigste eeuw. METAMORFOSEN. Studies in religieuze geschiedenis, deel V. Onder redactie van Judith de Raat, Gian Ackermans, Peter Nissen. Met medewerking van Suzanne Hautvast. Hilversum Verloren, 2002. ISBN 90-6550-730-2.

De betekenis van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland

Inge van Nistelrooy, tot voor kort studiesecretaris SNVR, heeft per 1 januari van dit jaar een nieuwe functie aanvaard bij de KVZ. Op verzoek van het AB/KNR heeft zij in de vergadering van 10 december 2002 verteld over haar werkzaamheden en haar visie

ontvond op de mogelijkheden om de maatschappelijke betekenis van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland zichtbaar te maken. Zij hield een pleidooi voor een multidisciplinair onderzoek, resulterend in een standaardwerk over de maatschappe-

lijke, kerkelijke en theologische betekenis van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland. Zo'n standaardwerk zou vervolgens in geen enkele (academische) bibliotheek mogen ontbreken.

Tijdens de AV/SNVR en herhaald in het AB/KNR heeft zij de volgende vijf voorbeelden genoemd, van onderzoeksonderwerpen op verschillende wetenschapsgebieden:

- op het vlak van spiritualiteit kan een deskundige onderzoek doen naar de spiritualiteitsbeleving die in de tradities van actieve vrouwelijke religieuzen vorm kreeg en daarmee vanzelfsprekend in de Nederlandse samenleving aanwezig was, en die nu gemist wordt;
- op het vlak van vrouwenstudies theologie vraagt alleen al de kwestie van 'gehoorzaamheid' zoals die in 2001 speelde rond de conferentie over de vrouwenwijding en het spreekverbod (dat niet doorging) van Joan Chittister, om een grondige studie van de relatie van religieuze vrouwen met de r.k. kerk, en de verscheidenheid van posities (afhankelijkheid en autonomie) die zij innemen in de kerkelijke hiërarchie;
- op het vlak van de moraaltheologie verricht de theologe Annelies van Heijst onderzoek naar de wijzen van zorg-verlenen van actieve vrouwelijke religieuzen en de centrale waarden daarin; en hoe deze in het hedendaagse denken over ethiek in de zorg nieuwe zeggingskracht kunnen hebben; zij zou uiteraard

gevraagd kunnen worden hierover een bijdrage te leveren;

- in sociaal-cultureel onderzoek kan het licht vallen op het sociaal engagement van mensen. In tijden van individualisering, secularisatie en onttraditionalisering heeft dit veel veranderingen ondergaan. Mensen committeren zich, zo wordt gezegd, niet gemakkelijk meer. Religieuzen vormden en vormen nog steeds, met hun manier van leven en werken, een sociaal-cultureel tegenwicht. Je kunt spreken van twee culturen, die ook verschillend worden beleefd en doorgegeven. Onze bestaande, gangbare cultuur roept bepaalde behoeften op: in hoeverre kan en wil het religieuze leven inspelen op de sociaal-culturele vragen van onze tijd en wat is daarvoor nodig?
- op het vlak van de cultuurhistorie kan onderzoek gedaan worden naar de stuwende kracht die actieve vrouwelijke religieuzen bent geweest in de ontwikkeling van het katholieke volksdeel in de negentiende eeuw, en in bijvoorbeeld de vredesbeweging, de milieubeweging en de vrouwenbeweging in de twintigste eeuw.

Inge van Nistelrooy sprak de hoop uit dat met de realisatie van dit plan (waarvoor zij op menige plaats, ook buiten de wereld van religieuzen, enthousiasme heeft bespeurd) voorgoed wordt afgerekend met de blinde vlek die de wetenschap heeft waar het gaat om de betekenis van religieuzen in Nederland.

WvdV

Pauselijke boodschap

Zoals gebruikelijk ontving de KNR de Boodschap van de paus voor Wereldvrede­sdag (1 januari). De boodschap van dit jaar gaat in op een aantal thema's uit de encyc­liek *Pacem in Terris* (d.d. 11 april 1963) van paus Joannes XXIII.

Wilt u de tekst (in het Engels) ontvangen, wendt u dan tot Nita van Bergen, **T:** 073 - 6921316

Samen sta je sterk

WRGV

In religieuze kringen – maar zeker niet alleen dáár- wemelt het van de afkortingen, hetgeen de onderlinge communicatie soms bemoeilijkt. WRGV is een van de meest bekende vierletterwoorden. Hier volgt een globale introductie van deze organisatie van bewogen en bevlogen religieuzen.

Het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede (WRGV) is ontstaan rond 1983 als 'Vredesgroep Religieuzen'. De oorsprong ligt in de weerklink die het conciliair proces indertijd vond bij religieuzen: gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping. Het doel is driedelig: bevorderen van gerechtigheid en vrede; namens religieuzen relaties onderhouden met de vredesbeweging; coördinatie van groepen voor gerechtigheid en vrede.

Momenteel vormt het WRGV de koepelorganisatie voor de volgende subgroepen: Werkgroep Scholing, Netwerk Religieuzen voor Vluchtelingen, Werkgroep Afrika-Europa Netwerk, Werkgroep Vrede en Geweldloosheid, Stichting Religieuzen tegen Vrouwenhandel, Werkgroep Midden- en Oost-Europa, Werkgroep Religieuzen en Gezondheidszorg nú, Werkgroep Landbouwproblematiek. In principe is iedere werkgroep autonoom. Oorspronkelijk was er ook een Werkgroep Bewustwording Economische Vraagstukken. Om de twee maanden komen de afgevaardigden van elk van de

groepen bijeen in Utrecht voor uitwisseling en wederzijdse feedback. Daarbij staat om beurten één van de subgroepen centraal.

Met de dood van voorzitter Karl Derksen o.p. en van zr Lidy Brager, contactpersoon vanuit de Werkgroep Scholing, ontvielen aan de WRGV twee bezielende figuren. Het was voor Karl Derksen o.p. een opluchting te vernemen dat zr Christa Hijstek bereid bleek om het voorzitterschap op zich te nemen aangezien hij veel vertrouwen in haar had. Naast de jaarlijkse besturenstag, die in januari wordt gehouden, organiseren de afzonderlijke groepen ook hun studiedagen. Op 27 februari aanstaande bijvoorbeeld. Binnen de WRGV benadrukt men het belang van de steun die wordt gevonden van de religieuze gemeenschap: moreel en financieel, door gebed en daad. Daardoor kunnen zij veel meer tot stand brengen dan zij buiten die gemeenschap hadden kunnen doen. Voorts is van belang je te realiseren dat bewogenheid niet aan leeftijd gebonden is. Wanneer je fysiek niet meer zo veel kunt zijn er andere wegen om vorm te geven aan je betrokkenheid en die zijn minstens even waardevol.

Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede, Dr. Peelenstraat 6, 5831 EG BOXMEER. **T:** 0485 – 575530.

Bijeenkomst WRGV woensdag 22 januari in Amersfoort

Op woensdag 22 januari vond in Amersfoort de jaarlijkse besturenstag van het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede plaats. Ook deze keer waren veel religieuzen naar Onze Lieve Vrouw ter Eem getogen om onder de enthousiaste leiding van de

nieuwe voorzitter zuster Christa Hijstek over de problematiek van uitgeprocedeerden te spreken. Daartoe was de dag voorbereid in samenwerking met het Netwerk Religieuzen voor Vluchtelingen. De NRV coördineert en staat autonome groepen bij die werk

voor en ondersteuning aan uitgeprocedeerden verlenen. Door de dag heen werd een aantal verhalen van vluchtelingen gelezen.

Er zijn vele vrijwilligersgroepen actief om vluchtelingen, die nog in een asielpcedure verwickeld zijn, op een of andere wijze te helpen. Maar ook vluchtelingen, die van alle voorzieningen zijn uitgesloten, worden door groepen, veelal door religieuze of kerkelijke groepen opgericht, ondersteund.

Een van die organisaties is Vluchtelingen in de Knel, waarvan Rian Ederveen het boegbeeld vormt en zij gaf een overzicht van nationale en internationale ontwikkelingen. Beginnend in de jaren vijftig, toen de eerste vluchtelingenstromen nog probleemloos konden worden opgevangen, naar de grote aantallen eind jaren negentig en de recente verscherping van de asielwetgeving, waardoor weliswaar het aantal asielzoekers duidelijk is afgenomen, maar de problemen met name voor illegale vreemdelingen eerder zijn toegenomen.

Alle (illegale) vluchtelingen hebben een aantal onvervreembare rechten:

*toegang tot het onderwijs voor alle leerplichtige kinderen.

*toegang tot gezondheidszorg, daar waar het medisch noodzakelijke zorg betreft.

*toegang tot rechtsbijstand.

Na de lunch werden door Ingrid Schippers van de werkgroep Opvang Uitgeprocedeerden Raad van Kerken Amsterdam voorbeelden met betrekking tot behuizing, opvang, ziekte, verzekering, financiën en vrijwilligers gegeven.

Naar aanleiding van deze dag werd de brochure "Vluchten kan niet meer" uitgereikt, waarin tips en informatie met betrekking tot de particuliere opvang van uitgeprocedeerde vluchtelingen zijn opgenomen.

Genoemde brochure is nog verkrijgbaar bij de secretariaten van WRGV en NRV.

Rogier Moulen Janssen

Bondgenoten in gerechtigheid en vrede

De studiedag van de Werkgroep Midden- en Oost-Europa van het WRGV heeft dit jaar als motto Bondgenoten in gerechtigheid en vrede. Er zijn nog enkele plaatsen vrij voor deze studiedag, die plaatsvindt op donderdag 27 februari 2003 in Manresa / Mariënburg.

Voor meer informatie over de dag kunt u contact opnemen met het secretariaat van het WRGV, dr. Peelenstraat 8, 5831 EG BOXMEER, tel. 0485 – 575530.

20 JAAR MISSIONAIRE AGENDA

1 Maart valt bij ongeveer 6000 abonnees de Missionaire Agenda weer op de deurmat. Pastores, parochiële missie- en MOV-groepen en een aantal gemeenten ontvangen hem gratis, zodat er in ieder geval in elke parochie twee exemplaren kunnen circuleren. Wie meerdere exemplaren wenst, bijvoorbeeld voor alle leden van de MOV-groep, moet zich abonneren; en dat zijn er ook zo'n 750.

Die aflevering is alweer de vierde en het laatste nummer van de twintigste jaargang. Een beetje raar is dat wel, een laatste nummer van een jaargang in maart. De Missionaire Agenda is dan ook niet zomaar een tijdschrift, maar een 'werkschrift voor groepen met een missie' zoals de ondertitel luidt. Voor mensen die zich in de parochie met missie, vrede en ontwikkeling bezighouden is de Missionaire

Agenda een niet meer weg te denken bron van informatie en inspiratie.

De Agenda volgt het parochiële werkjaar en dat loopt in de meeste parochies van eind augustus tot ongeveer juni. Ongeveer twee maanden voordat de campagnes die op het kerkelijke collectenrooster staan, aanvangen vinden ze in de Missionaire Agenda informatie over die campagnes, zodat ze zich kunnen voorbereiden op te ondernemen acties. Het werkjaar (en de eerste aflevering van de jaargang) begint met het Miva-weekend, voor vervoer en communicatie in kerkelijke projecten in het Zuiden. Daarna volgt in de derde week van september de vredesweek en in oktober de Wereldmissiemaand. Het tweede nummer gaat over de oecumene met de Willibrordzondag en de Adventsactie van Solidaridad voor Latijns-Amerika in december.

Over de campagnes van Memisa, Mensen in Nood en vooral de Vastenactie wordt in de derde aflevering geïnformeerd. Het vierde nummer dat de jaargang afsluit tenslotte behandelt de (zondag van de) Oosterse Kerken en de Week van de Nederlandse Missionaris, met welke laatste actie in de week voor Pinksteren het werkjaar wordt afgesloten. De eerste en de laatste aflevering steken wat meer in op de geloofsopbouw, de tweede en derde op de maatschappij-opbouw, twee missionaire opdrachten.

Missie en MOV-groepen hebben dus veel op het bordje liggen! De Missionaire Agenda helpt hen ook om inspiratie op te doen en het vol te houden. De redactie probeert daarom ook elk jaar een actueel thema uit te diepen. In elke Missionaire Agenda is daarvoor acht pagina's gereserveerd. De afgelopen twee jaar was dat de globalisering. We hebben het gehad over de wereldmarkt en 'fair trade', over flitsgeld en Oikocredit, over wereld-godsdiensten en waarom ook missiecongregaties lobby als een van hun missionaire

opdrachten zien. De globalisering houdt immers niet alleen gevaren in, maar betekent ook de mogelijkheid van nieuwe kansen. Met name afgelopen werkjaar lieten we het Zuiden zelf aan het woord over die gevaren en die kansen.

Zoals gezegd: met de aflevering van maart sluit de Missionaire Agenda zijn twintigste jaargang af. Dat doen we niet zo maar. Onderdeel van bijna elke Missionaire Agenda zijn gebeden, gebeden uit het Zuiden. Groepen vinden er inspiratie in om het te kunnen blijven volhouden, zeggen ze zelf. Ze gebruiken die gebeden om hun bijeenkomsten te openen of af te sluiten of om tijdens vieringen in de parochie aandacht te vragen voor medegelovigen, medechristenen uit andere landen of acties voor hen. Je kunt immers alleen maar stem geven aan de armen, als je de stem van de anderen ook laat horen. Die gebeden vormen de basis van een bundel vol gebeden die elke MOV-groep in april krijgt toegestuurd. Als een klein cadeautje voor al het werk dat zo'n groep opknapt jaar in jaar uit.

Intussen wordt ook al weer stevig nagedacht over hoe verder met de Missionaire Agenda. De Nederlandse Missieraad die als uitgever fungeert van de Missionaire Agenda, wil graag de financiering voor een aantal jaren vastleggen, zodat een thema ook educatief goed kan worden uitgewerkt. Een werkgroep met vertegenwoordigers van de gebruikers, missiesecretarissen, en de financiers, de missionaire fondsenwervende organisaties en PIN, zal zich daar de komende maand over buigen. Daarnaast houdt een redactiecommissie zich bezig met de inhoud van de volgende jaargang. Het plan is om naar aanleiding van 40 jaar Pacem in Terris dit jaar, vrede en gerechtigheid weer eens voor het voetlicht te brengen. Helaas nog steeds een actueel thema.

Jan Brock, eindredacteur

Nieuwe kansen voor zwerfjongeren

In gesprek met zr Marie-Thérèse Soons o.p.

Aan de Bredestraat te Nijmegen staat Sancta Maria, een witte villa die in 1914 in gebruik is genomen door de Zusters der Barmhartigheid. In 1992 vertrokken de zusters en werd het hele complex in bruikleen gegeven aan een groep gemotiveerde vrijwilligers. Vier stellen die elk vijf jongeren onder hun hoede namen. Jongeren levend aan de rand van de samenleving kregen de kans om een nieuwe start te maken. De zelfde 'soort' jongeren wonen nu nog in SaM, al zijn de aanpak en de organisatie inmiddels geprofessionaliseerd. De afkorting SaM staat overigens niet alleen voor Sancta Maria, maar wordt ook gebruikt om aan te duiden waar het om draait: Stimuleren, Aktiveren en Motiveren.

Binnenkort bestaat Sancta Maria 10 jaar als centrum voor wonen, leren en werken.

De Congregatie der Zusters van Barmhartigheid is nog altijd eigenaar en wil het gebouw nog lang behouden als 'sociaal pension voor zwerfjongeren', als centrum voor wonen, leren en werken. De zusters zijn nog altijd nauw betrokken bij SaM.

Zr Marie-Thérèse Soons, Dominicanes van Neerbosch, is vijf jaar geleden begonnen als vrijwilligster bij SaM. Daarvoor werkte ze als kleuterleidster, maar vanwege haar gezondheidsproblemen raakte ze in de WAO. Het werken met zwerfjongeren betekende voor Marie-Thérèse een hele omschakeling. Er ging een nieuwe wereld voor haar open: van verwaarlozing, alcohol- en druggebruik, stalking en seksualiteit. Toch ligt dit werk haar goed. De contacten met jongeren liggen helemaal in de lijn van het levenswerk van haar vader, die veertig jaar in de heropvoeding gewerkt heeft en tenslotte directeur werd van een instelling voor jeugd gedetineerden. Zodoende heeft ze nu het gevoel: *pap, ik ga lekker door.*

Zr Marie-Thérèse: We bieden onderdak en een dagbesteding, bijvoorbeeld bouw, 'horeca', timmerwerkplaats of de grote tuin en binnenkort is er ook een fietsenwerkplaats.

Wij eten samen met de bewoners. Ze krijgen een budget om boodschappen te doen, dat is afgestemd op het aantal eters en ze koken ook zelf. Ze betalen voor kost en inwoning een kleine bijdrage. Bezoekers moeten vóór 21.30 uur de deur uit.

De laatste maanden waren er regelmatig problemen vanwege drank en softdrugsgebruik. Harddrugs zijn verboden in SaM. Het gebruik van soft drugs wordt gedoogd, maar pas na 20.00 uur 's avonds.

Jongeren mogen binnen niet blowen; daar is een speciale ruimte voor gebouwd in de tuin. In de kerstvakantie was het even erg moeilijk. Er was een nieuwe bewoonster komen wonen die, na een dag bleek, zeer extremistische opvattingen had over buitenlanders en nationalisme. Deze bewoonster had meteen een grote invloed op de andere jongeren. Zr. Marie Thérèse: Toen ik slaapdienst had verscheen er midden in de nacht een jongen met een bloedende hand aan mijn deur. Hij was aangevallen en voelde zich bedreigd.

Die mede-bewoonster had hem getreiterd met het feit dat hij een buitenlandse vriendin heeft. Aangezien zij hem tevoren had overgehaald om een manifest te ondertekenen met als strekking dat Nederland vol is vormde dit een prima aanleiding om hem nu mee te jennen.

Het slot van het liedje was dat we twee van de jongeren moesten schorsen. Oh wat heb ik daar toch last van gehad! Ik heb me er twee weken lang erg schuldig over gevoeld. Ik was er de oorzaak van dat die jongens weer op straat stonden.

Dan is het essentieel om snel je verhaal te kunnen doen, want anders blijf je er mee zitten.

Als jongeren geschorst worden krijgen ze als opdracht mee om na te denken over de vraag: Wat wil je nog van Sancta? De jongeren moeten zelf gemotiveerd zijn en anders lukt het nooit.

Sancta Maria is een opvanghuis voor zwerfjongeren, die via instanties hier terecht komen. We willen geleidelijk de leeftijd van onze doelgroep verlagen naar die van jongens en meisjes van 14 tot en met 23 jaar (nu is dat vanaf 23 jaar).

Bemoedigend zijn de succesverhalen. Sommige jongeren kunnen als ze er in slagen hun problemen de baas te worden zelf op hun beurt nieuwelingen begeleiden. (Eric bijvoorbeeld, die eerst bewoner was).

Of neem Duizendpoot Richard die zes jaar geleden met wat kleren en

toiletspullen in een vuilniszak en een fiets aan de hand in Sancta Maria aankwam. Hij heeft inmiddels al weer drie jaar een eigen klussenbedrijf. Voor zr Marie-Thérèse is duidelijk wat haar drijft. Ze wil recht doen aan jongeren die van huis uit geen kansen hebben gehad om een normaal leven op te bouwen. Soms merkt ze wel dat jongeren zó gekrenkt en gedeukt zijn, dat ze niet meer in staat zijn om normale relaties aan te gaan. Zr Marie-Thérèse Ik prijs ze steeds en benadruk hun positieve kanten, maar of dat genoeg is.....

Stichting Vrienden van Sancta Maria,
Postbus 40055, 6504 AB NIJMEGEN.
E: vrienden.sam.nijmegen@planet.nl.
Kantoor en postadres: Bredestraat
168, 6543 ZZ NIJMEGEN. **T:** 024-
3771486.

WvdV

Norbertijnenpriorij De Schans

De Tilburgse norbertijnen van priorij 'De Schans' nodigen belangstellenden uit om enkele dagen deel te nemen aan hun gemeenschapsleven en op deze wijze nader kennis met hen te maken.

Het norbertijnse leven in Tilburg kan niet los gezien worden van de maatschappelijke betrokkenheid die concreet vorm krijgt in het parochiepastoraat van Heikant-Quirijnstok.

Nieuw voor de norbertijnen in Tilburg is de mogelijkheid om op verschillende manieren een verbintenis aan te gaan met de gemeenschap. Het meest

opmerkelijk is ongetwijfeld dat - bij wijze van experiment - gelegenheid wordt geboden om zich voor enkele jaren te verbinden aan het norbertijnse ideaal. De indruk bestaat dat mensen die zich aangetrokken voelen tot vormen van religieus leven een binding 'voor het leven' niet altijd direkt en concreet kunnen overzien. Juist voor die mensen wordt deze nieuwe weg opengelegd. Een ontwikkeling overigens die niet alleen in norbertijnse kringen te zien is maar ook bij andere religieuze gemeenschappen, zoals bijvoorbeeld bij de Franciscanen en in de Emmaus Priorij te Maarssen.

Daarnaast kan toetreden worden als 'participant'. In deze vorm blijven de leden van de gemeenschap wonen in de privésituatie maar verbinden zich voor gebed, ontmoeting en werk aan de norbertijnen.

Naast deze nieuwe vormen van aansluiting bij het religieuze leven blijft natuurlijk de mogelijkheid bestaan om geheel volgens de lange traditie en levenssfeer van de norbertijnen toe te treden: het aangaan van een verbinte-

nis voor het leven door het afleggen van de drie geloften. Een keuze overigens met een hedendaagse invulling. Het door de eeuwen heen gegroeide gedachtengoed wordt verbonden met de hedendaagse werkelijkheid van kerk en samenleving.

Norbertijnen priorij 'De Schans' De Schans 95, 5011 EN Tilburg **T:** 013-4550663 **F:** 013-4561935
E: d.hendrickx@hetnet.nl

Bidden zonder nood

'Nood leert bidden'. Het is een uitdrukking die mij altijd een wat ongemakkelijk gevoel geeft. Enerzijds is het prachtig dat mensen in hun nood, dus in moeilijke situaties van welke aard ook, een bron van kracht, troost en bemoediging kunnen ontdekken. Maar anderzijds vind ik het jammer dat mensen die bron pas dan ontdekken. Deugt God alleen wanneer wij Hem in onze nood 'nodig' hebben? Bestaat Hij pas in onze angst, wanneer wij ons hulpeloos en bedreigd voelen? Zou Hij dan niet ook een product van die angst kunnen zijn, zoals een naïeve variant van het atheïsme ons voorhoudt? God is er toch niet alleen om onze angsten te bezweren? We moeten van Hem niet, zoals de Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer zei, een 'gatenvuller' maken, die pas op het toneel verschijnt als de mens het op eigen kracht niet meer redt. Als God bestaat, bestaat Hij ook als wij Hem niet nodig hebben.

En juist dan kunnen we leren bidden, zonder nood. Want wat is bidden? Is bidden het inroepen van Gods hulp als wij er zelf niet meer uitkomen? Dan maken we van God toch een soort klusjesman, die de karweitjes moet komen opknappen die we zelf niet klaarkrijgen: vrede in de wereld, genezing bij ernstige ziekte, welzijn en geluk voor alle mensen. God, begin er maar eens aan: hier is ons boodschappenlijstje. En intussen leunen

wij achterover en wachten we tot God ons verlanglijstje heeft afgewerkt.

Vaak hoor je: bidden is een gesprek met God. Maar bijna even vaak roept die omschrijving de reactie op: maar ik hoor God niet antwoorden! Inderdaad, een gesprek speelt zich af tussen twee of meer personen. En daar is er niet slechts één aan het woord, want dan horen we een monoloog en geen dialoog. Maar als u bij het bidden denkt te horen dat de stem van God daadwerkelijk iets terugzegt, kunt u het beste even bij de huisarts langs gaan. En die zal u waarschijnlijk doorverwijzen, ofwel naar de oorarts ofwel naar de zenuwarts. Want er zit dan ofwel een ruis in uw oren die er niet thuishoort, of u hoort stemmetjes in uw hoofd, en ook dat is niet de bedoeling. Het 'gesprek met God' is slechts een beeld voor het gebed, en wellicht een wat te eenvoudig en daardoor misleidend beeld. Het is immers niet zo dat mijn spreken en dat van God elkaar in het gebed voortdurend afwisselen, als woord en wederwoord. Je zou kunnen gaan denken dat je iets niet goed doet als je God niet hoort antwoorden! Een bejaarde priester vertelde mij eens dat hij tijdens een retraite bij het bidden altijd op bed ging liggen en dan zei: 'spreek, Heer, uw dienaar luistert'. 'En ja', zei hij dan, 'als God niets terugzegt, kan ik er ook niets aan doen: dan val ik in slaap.'

Een beter beeld voor het gebed is wellicht het volgende: bidden is spreken met jezelf in het besef dat er een onzichtbare derde meeluistert. En die onzichtbare derde noemen we God, of Eeuwige, of Aanwezige. Of we kunnen Hem ook géén naam geven en alleen maar vertrouwen dat Hij er is en meeluistert, bij dat spreken van onszelf met onszelf. Bidden kan dan een manier zijn om ons bewust te maken van zijn aanwezigheid, ook op de momenten dat wij niet in nood verkeren, op de momenten waarop God als het ware de volstrekt overbodige is.

Peter Nissen

(met toestemming van de auteur overgenomen uit *Mozaïek*, nr. 1, jrg. 2)

Bidden is dan, al pratend tegen jezelf, je bewust worden van de bron waaruit je leeft, van de kracht die je doet leven. Of anders gezegd: bidden is je leven plaatsen in de tegenwoordigheid van de Eeuwige. Van Hem die er ook is als wij Hem niet nodig hebben, of als wij denken dat wij Hem niet nodig hebben. Kortom, bidden kan ook zonder verlanglijstjes. Soms hebben wij misschien helemaal niets te vragen of te zeggen als wij bidden. En dan volstaat het dat wij stil zijn en onze (innerlijke) mond houden. Ja, soms is bidden gewoon zwijgen tegen God.

Taizé Jongerenontmoeting in Breda

In het kader van het 150-jarig jubileum van het bisdom heeft een werkgroep een grootschalige Taizé-bijeenkomst georganiseerd in het weekend van 14 tot en met 16 februari 2003. De organisatie gebeurt in samenwerking met de lokale kerken en met maatschappelijke instellingen in en rond de stad Breda.

Doel is dat 800 jongeren elkaar ontmoeten en hierna huiswaarts keren met hernieuwde inspiratie voor hun

persoonlijk geestelijk leven en maatschappelijk engagement.

ER zullen Taizé-broeders aanwezig zijn. De ontmoeting zal oecumenisch zijn en de organisatie en voorbereiding is geheel in handen van jongeren.

Er is een speciale website: <http://www.taizeinbreda.nl>

Deze ontmoeting is mede mogelijk dankzij de sponsoring van religieuze instituten.

Irak

Ademloos volgt de wereldgemeenschap de ontwikkelingen rond een mogelijke oorlog tegen Irak. De kritische geluiden nemen toe en daaronder zijn er ook vele afkomstig van religieuzen. Op **15 februari** wordt een *Europese actiedag tegen de oorlog in Irak* gehouden. Bij het [Platform tegen de Nieuwe Oorlog](#) hebben zich inmiddels al ruim 200 organisaties aangesloten. Ook organisaties van religieuzen participeren. Enkele voorbeelden:

- het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede (WRGV)
- het Franciscaans Milieuproject Stoutenburg
- de Franciskaanse Vredeswacht
- Missie en Jongeren
- Missionair Centrum, Heerlen
- Missionair Team van de Congregatie van de H. Geest, Eindhoven

Voor meer informatie: <http://www.vredessite.nl>.

Gedachten over herbronning (2)

– De Geest dreef Hem weg, recht de woestijn in. –

In het eerste deel van dit artikel, dat in december 2002 in dit blad verscheen, hebben we aan de hand van adventsteksten gereflecteerd over herbronning. We noemden toen de adventstijd een typische tijd van herbronning, een tijd waarin we lezen van verwachting, van hoop op nieuw leven vanuit de bronnen van ons geloof. Maar het was ook een confronterende tekstlezing: zal die stronk van religieus leven die in Nederland over is nog wel uitlopen? Wat blijft er nog over? Wordt de vernieuwingsbeweging een door de door heen gaan?

Dit tweede deel verschijnt kort voor het begin van de veertigdagentijd. Vanuit een heel andere invalshoek is ook dat in het kerkelijk jaar een periode die ons uitnodigt tot herbronning. Op die uitnodiging wil ik hier graag ingaan en speciaal aandacht besteden aan enkele fundamentele kenmerken van *herbronning van religieus leven* die ons vanuit dit perspectief worden aangereikt.

Traditioneel is de veertigdagentijd een periode van 'vasten en onthouding': we doen of deden een poging het niet strikt nodige weg te laten om ons daardoor lichamelijk en vooral spiritueel op onze kern terug te trekken. Juist dat hervinden van onze kern is ook het doel van een proces van herbronning.¹

Op de eerste zondag van de veertigdagentijd lezen we in de liturgie hoe Jezus zich na zijn doop in de Jordaan gedurende veertig dagen terugtrok in de woestijn en daar beproefd werd. Laten we hem volgen in deze 'retraite'. Zowel Marcus, Matteüs als Lucas vertellen ons dit verhaal. Marcus doet dat kort en bondig, zoals we dat van hem gewend zijn:

De Geest dreef Hem weg, recht de woestijn in. Hij bleef in de woestijn,

veertig dagen, op de proef gesteld door de satan. Hij was in gezelschap van de wilde dieren, en de engelen stonden Hem ten dienste. Maar nadat Johannes overgeleverd was, kwam Jezus in Galilea de goede boodschap van God verkondigen... (Mc 1,12-14)

Matteüs en Lucas gebruiken meer woorden, vooral waar zij de beproevingen schetsen. Over één ding zijn ze het echter alledrie eens: de drijvende kracht achter dit verblijf in de woestijn was de Heilige Geest. Lucas is daar het meest duidelijk in:

Vol van heilige Geest keerde Jezus terug van de Jordaan. Hij bleef veertig dagen lang in geestvervoering in de woestijn, waar Hij door de duivel op de proef werd gesteld. (Lc 4,1-2a)

In de eenzaamheid streden Geest en duivel met elkaar, 'goddelijke kracht' en 'tegenkracht'. Daarbij is het opvallend dat die strijd pas echt ontbrandt aan het eind van deze periode:

Al die dagen at Hij niets, en toen ze voorbij waren kreeg Hij honger. (Lc 4,2b)

De zwaarste momenten hebben we kennelijk wanneer onze honger – naar wat dan ook – zich tot onze meester probeert te maken. Het maakt niet echt uit of dat nu onze honger is naar brood, onze honger naar macht of onze neiging God te beproeven.

Toen zei de duivel tegen Hem: 'Als U de Zoon van God bent, zeg dan tegen deze steen dat hij een brood moet worden.' Jezus antwoordde hem: 'Er staat geschreven: Niet van brood alleen zal de mens leven.' Daarop nam de duivel Hem mee omhoog en liet Hem in een flits alle koninkrijken van de wereld zien en zei: 'Heel die macht en al hun pracht zal ik U geven, want zij zijn mij in handen gegeven en ik geef ze aan wie ik wil. Als U mij aanbidt zal het

allemaal van U zijn.’ Jezus gaf hem ten antwoord: ‘Er staat geschreven: De Heer uw God zult u aanbidden en Hem alleen dienen.’ Hij bracht Hem naar Jeruzalem, zette Hem op de rand van de tempel en zei: ‘Als U de Zoon van God bent, spring dan naar beneden. Want er staat geschreven: Aan zijn engelen zal Hij bevelen U te beschermen, en: Op hun handen zullen ze U dragen, zodat U aan geen steen uw voet zult stoten.’ Jezus antwoordde hem: ‘Er is gezegd: U zult de Heer uw God niet op de proef stellen.’ Toen de duivel alle beproevingen had uitgevoerd, ging hij van Hem weg voor een bepaalde tijd. (Lc 4,3-13)

We zijn geneigd bij dit verhaal onze aandacht te richten op de schets van de beproevingen en op de antwoorden van Jezus daarop. Dat is niet vreemd, want tegenover de bizarheid van de verleidingen vallen de antwoorden van Jezus op door hun eenvoud en scherpte.

Maar voor onze gedachtevorming over herbronning zijn de tussenzinnetjes belangrijker. Tweemaal begint Jezus volgens Lucas zijn antwoord met de woorden: *“Er staat geschreven: ...”* De derde keer luidt de aanhef: *“Er is gezegd: ...”* Matteüs heeft zelfs drie maal dat puntige *“Er staat geschreven: ...”*

Jezus beleefde hier een crisismoment. Hij worstelde met een aantal oermenselijke vragen en neigingen. Wat opvalt is hoe hij in zijn omgaan daarmee steeds teruggreep naar de grondinspiratie van Israël: Hij gaf antwoord met behulp van enkele fundamentele teksten waarin het Joodse volk zijn Godsverhouding verankerd zag. De woorden *“Niet van brood alleen zal de mens leven”*, zijn bijvoorbeeld het eerste deel van een spreuk uit Deuteronomium, die tegelijk ook aangeeft waar we dan wel van kunnen leven:

Hij wilde u daardoor laten beseffen dat de mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat uit de mond van de HEER komt. (Dt 8,3)

Wat hier gebeurt, is de gronddynamiek van ieder herbronningsproces. De vragen en noden van dit moment worden recht in de ogen gezien en tegemoet getreden vanuit die bronnen en tradities waarin wij als gemeenschap onze identiteit, onze grondinspiratie, vervat zien.

Ten onrechte wordt herbronning daardoor vaak gezien als een terugkijken, alsof het zou gaan om een poging tot herstel van een vroegere situatie. Dat leidt enkel tot verstening:

De vrouw van Lot, die achter hem liep, keek om en veranderde in een zoutklomp. (Gen 19,26)

Herbronning richt zich op het nu en speciaal op de vernieuwing daarvan. Ze is erop gericht ons te helpen onze weg te vinden in onze huidige kerkelijke en maatschappelijke situatie. De tekst die we als startpunt genomen hebben, laat ook dat aspect goed zien. De beproeving die Jezus doorstaat, draagt alle kenmerken van een roepingscrisis. Hij wordt voor keuzes gesteld die de kern raken van zijn weg: Wil ik leven van brood alleen of van Gods woord? Kies ik voor macht en praal of ga ik ervoor enkel God te aanbidden en Hem alleen te dienen? Durf ik werkelijk te vertrouwen op God of geef ik eraan toe Hem te beproeven? Zijn antwoord heeft hij niet alleen uitgesproken, maar met zijn leven gestalte gegeven. Door Marcus, Lucas en Matteüs wordt dit cruciale moment onmiddellijk vóór zijn openbare optreden geplaatst. Hij vertrekt naar Galilea en begint daar zijn goede boodschap te verkondigen:

Maar nadat Johannes overgeleverd was, kwam Jezus in Galilea de goede boodschap van God verkondigen en zei: ‘De tijd is rijp en het koninkrijk van God is ophanden. Bekeer u! Heb geloof in de goede boodschap.’ (Mc 1,14-15)

Ons charisma en de Heilige Geest

In het eerste deel van dit artikel (december 2002) schreven we dat herbronning een kritisch proces is. Het charisma van een orde of congregatie blijft alleen levend wanneer het in een vitale wisselwerking staat met enerzijds de traditie en anderzijds 'de tekenen van de tijd'. Dat is natuurlijk gemakkelijker gezegd dan gedaan. Want welke criteria leg je aan? Hoe beoordeel je of een bepaalde bron of traditie 'gezond' is en na een proces van bij de tijd brengen ook nog iets zinvols toe kan voegen? Deze vragen kennen geen pasklare antwoorden. Herbronning is een proces van *onderscheiding der geesten*. Een weg van uitzuivering waarin je als persoon, beweging of instituut de zelfconfrontatie aangaat en het er vooral om gaat open te staan voor de Heilige Geest. Durven wij ons, zoals Jezus, door de Heilige Geest de woestijn in te laten drijven en ons te laten beproeven op dat waar wij voor gaan? Durven we dat veertig dagen uit te houden of desnoods veertig jaren? Steeds weer opnieuw? Zou het zo kunnen zijn dat we vanuit die confrontatie tot een vernieuwde identiteit kunnen komen, die een 'goede boodschap' kan zijn voor onszelf en anderen?

Ons charisma kan alleen waarachtig *charisma* blijven wanneer het iedere dag opnieuw beleefd kan worden als *geestesgave*. Willen we niet verstenen, dan moeten we zelfs dat wat we als vertrouwd en eigen aan onze gemeenschap zien, steeds opnieuw durven bevragen en zo nodig zelfs loslaten.

Denk aan de vrouw van Lot! Wie zijn leven probeert te behouden, zal het verliezen; wie het verliest, zal het vernieuwen. (Lucas 17,32-33)

Enkele voorbeelden

Mij viel een uitspraak op van ex-rechter Henk Blaauw. Eind jaren 30 studeerde hij een tijd aan het seminarie van de Redemptoristen in Nijmegen. In een bespreking in het blad *Erasmus-*

plein, van zijn in 1999 verschenen memoires,ⁱⁱ stond het volgende citaat:

“Zelf voelde ik vaak de onechtheid van bepaalde gebeden en overwegingen aan, bijvoorbeeld wanneer het ging om de meditatie van de H. Alfonsus, de stichter van de Congregatie; ik vond die zo zoet dat ik mij daaraan ergerde. (...) Ik wilde een meer echte en niet overtrokken devotie, afgestemd op de werkelijkheid van het bestaan.”ⁱⁱⁱ

Wat Blaauw hier onder woorden brengt, de behoefte aan enerzijds waarachtigheid in de presentatie van de spiritualiteit van bijvoorbeeld een stichter en anderzijds een bij de tijd en bij de werkelijkheid van het bestaan brengen van de devotie, is van oudsher de grote drijfveer achter processen van herbronning.

Cultuuruitingen zoals kunstvoorwerpen, maar ook teksten, rituelen en gebruiken, overleven vaak vele malen de culturen zelf waar ze uit voortgekomen zijn. De woorden van een tekst kunnen dan misschien wel precies gelijk blijven, onze oren en ogen, het hart en het verstand waarmee wij verstaan, veranderen gedurende een mensenleven en van generatie op generatie. Daardoor verschuift geleidelijk de betekenis, totdat op een gegeven moment de verstaanbaarheid compleet verdwenen is.

Daarom is het dat teksten die fundamenteel zijn voor de spiritualiteit, telkens opnieuw aan het leven geijkt moeten worden. Spiritualiteit is immers niet iets dat onwrikbaar vervat ligt in oude documenten. Spiritualiteit speelt zich af in de zich voortdurend vernieuwende religieuze ontmoeting van leven en traditie.

In een voorbeeld als het bovenstaande zou dat kunnen inhouden het opnieuw onderzoeken van de teksten van Alfonsus zelf, het analyseren en voor deze tijd opnieuw toegankelijk maken van zijn spirituele weg.

Deze insteek wordt scherp vertolkt door de inleiding op het boek *St Francis and the Foolishness of God:*

Gedurende heel de geschiedenis van de Franciscaanse gemeenschap verscheen er steeds wanneer er een crisis was geweest, wanneer kerk en samenleving tot in haar fundamentele dooreen geschud waren, een nieuwe geschiedenis van Franciscus. Bij elke historische crisis zagen Franciscanen zich immers uitgedaagd hun identiteit en missie te herformuleren. Dan werd het verhaal van Franciscus in de gemeenschap opnieuw verteld om beter te kunnen verstaan hoe het charisma van Franciscus toegepast en eigen gemaakt kon worden in de nieuwe, eigentijdse context.^{iv}

Durven we dat aan? Onze religieuze fundamentele op te schudden, wanneer alles wat er aan vertrouwd om

ons heen is al schudt op zijn grondvesten?

Geen romantiek

Herbronning is geen romantische bezigheid, geen kwestie van 'even wat oude spullen afstoffen, nieuw kaftje erom en klaar'. Onze traditie kent breukvlakken en juist die kunnen momenten van openbaring worden.^v Het is een weg waarop we onze identiteit beproefd zien en waarop het zwaartepunt uiteindelijk ligt in de toe-eigening. In het volgende deel in deze reeks zullen we dat nader verkennen.

Pierre Humblet

- 1 In diverse talen zien we dan ook dat het begrip herbronning (ressourcement in het Frans, re-foundation in het Engels) vaak gebruikt wordt als aanduiding van een retraite. Het Frans kent bijvoorbeeld de uitdrukking: 'Se ressourcer dans la solitude d'un monastère.' *Version électronique du Nouveau Petit Robert*, Paris 1996.
- 2 *Het kostbare van ons bestaan. Terugblik van een rechter*, KDC Memo Reeks 4, Valkhof Pers 1999.
- 3 *Erasmusplein 10* (1999) 3, *Nieuwsbrief van IVOC, KAN, KASKI, KDC, KSC, NIM, en TBI*, Nijmegen.
- 4 Vertaald uit: Marie Dennis (e.a.), *St Francis and the Foolishness of God*, Orbis Books, Maryknoll, New York 1993, pagina 1.
- 5 Laetitia Aarnink wijst daarop in haar artikel *Religieuzen en hun geestelijk erfgoed*. In: *Speling. Tijdschrift voor bezinning* 54 (2001) nr. 3, p. 91-95. Zie ook: Edward Buysse, *Het Verborgene Bekken van Levend Water. Over spirituele draagkracht* in: *Tijdschrift voor Geestelijk Leven* 58 (2002) nr. 1, p. 73-80.

Alsof ik 'n puzzel leg, zo is mijn leven:
ik zoek de kleine stukjes bij elkaar.
Een stukje nemen, een stukje geven,
hoort dit soms hier, of hoort het misschien daar?

Een stukje oorlog, en een stukje vrede.
een randje hemels blauw, een hoekje zwart.
Een stukje onverstand, een stukje rede,
een stukje vreugde, een stukje smart.

Vaak zoek ik doelloos en als in de blinde.
Maar langzaam aan, word ik het beeld gewaar.
't wordt lichter om de juiste plaats te vinden.
Eens komt de dag, dat God zegt: ben je klaar?

Dan zal ik Hem mijn werk in handen geven,
van alle kanten beduimd en gescheurd,
maar in zijn hand wordt mijn gebroken leven
geheel, en voor zijn hemel goedgekeurd.

een kloosterzuster

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar. Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Aanspreekpunten KNR-afdeling communicatie Jeanette Janssen, Truus Kuster, Miranda Roijers & Will van de Ven, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch, **T**: 073-6921316, **F**. 073-6921322, **E**: W.vd.Ven@knr.nl

---